Ent. Tidskr. 113 (1992)

Fälthandbok om gallbildningar

Coulianos, C.-C. & Holmåsen, I. 1991. *Galler. En fälthandbok om gallbildningar på vilda och odlade växter.* Interpublishing, Stockholm. Format 13 x 23,5 cm. 317 s, 277 färgfotografier. ISBN 91-86448-29-3. Pris ca 380 SEK.

En gall eller gallbildning är en abnorm tillväxtförändring hos en växt vilken orsakas av någon parasitisk organism. Iögonfallande och därför välkända galler är t ex sömntorn på rosbuskar eller galläpplen på eklöv.

Viktiga gallbildare är sot- och rostsvampar, gallkvalster, bladlöss, gallmyggor och gallsteklar. Studiet av galler är en viktig skärningspunkt mellan botanik och entomologi. Insekter och kvalster orsakar galler och i dessa galler kan även finnas parasiter och snyltgäster på värddjuren. Gallbildande svampar utgör dessutom föda för vissa insekter. Entomologen har alltså många skäl till att veta mer om galler.

För nordiska förhållanden har tidigare saknats lättillgänglig bestämningslitteratur för galler. Enstaka galler har funnits avbildade i fälthandböcker om insekter etc, medan de vetenskapliga standardverken är skrivna på tyska och sedan länge utsålda.

Coulianos & Holmåsens fälthandbok fyller därför en viktig lucka i litteraturen. Den gör det dessutom på ett ypperligt sätt, då den är innehållsrik, välgjord och baserad på ett mycket bra bildmaterial. I samma serie har tidigare utgivits tre förnämliga kryptogamhandböcker.

Bokens tyngdpunkt ligger i bestämningstabellerna som tar upp ca 1100 olika galler, och bilddelen som visar 250 av dessa i färg. Separata tabeller ges för olika släkten och arter av kärlväxter. Har man väl klarat av att identifiera växten korrekt så finns det oftast inte fler än ett tiotal olika galler att välja bland. Då dessa som regel återfinns på olika delar av växten och skiljer sig påtagligt i utseende torde tabellerna fungera utmärkt. Endast i undantagsfall behöver man beakta den gallbildande organismens utseende.

Entomologiskt högintressanta växter är bl a ek, sälg och viden. Flertalet av våra gallsteklar återfinns på ek. Av särskilt intresse är att dessa steklar har en regelbunden växling mellan en generation av jungfrufödande honor och en könlig generation, samt att dessa båda generationer ger upphov till olika typer av galler.

På sälg och viden återfinns många arter av både gallmyggor och växtsteklar. Här återstår mycket arbete innan alla gallbildare direkt kan identifieras till art, särskilt i nordliga områden.

För varje gall ges i tabellen en kort beskrivning, utförligare för dem som är avbildade, uppgifter om landskapsvis förekomst i landet, samt om den är känd från Danmark, Norge eller Finland. Landskapsuppgifterna ges i förkortad form så att t ex HS-LU inte betingar att gallen resp arten påträffats i samtliga mellanliggande landskap. För mer utbredda galler anges endast "hela landet". Den som är intresserad av att bidra med nya landskapsfynd får konsultera kataloger för resp insektgrupp, i den mån sådana existerar.

Gallbildarnas geografiska utbredning är som regel dåligt känd. Boken innehåller en trevlig översikt av nordisk gallfaunistik, vilken pekar på bristande dokumentation från bl a mellersta Norrland och Lappland. Man kan bara hoppas att denna nya fälthandbok inspirerar till studier av galler så att dessa kunskapsluckor fylls.

Bokens praktiska anvisningar är utförliga. Studiet av gallbildande insekter är tilltalande på många sätt. Det stimulerar till nya biologiska kunskaper inom såväl botanik, systematik och ekologi som fysiologi. Vidare innebär det mycket trevligt pyssel med kläckburkar och lämpar sig väl för fotodokumentation.

Den allmänna inledningen om gallbildningar är mycket läsvärd. Litteraturförteckningen är utförlig och följs av en liten ordlista där speciella termer förklaras. Register finns både för växter och galler/gallbildare. Dock finns inga sidhänvisningar i växtnamnsregistret, som snarare bör ses som en namnlista där man kan få fram det latinska namnet utifrån det svenska. Boken är i övrigt upplagd i bokstavsordning utifrån växternas latinska släktnamn.

Bakom denna bok ligger ett jättearbete. Det är föredömligt av förlaget att publicera resultatet i en så pass påkostad utformning. Då botanisterna är mångfaldigt fler än entomologerna får man hoppas att satsningen lönar sig och att fortsättning följer, varför inte med gnagspår av insekter?

Anders Nilsson